

Yttrande

Datum 2022-12-15

Klassificering 1.5.2

Dnr RAÄ-2022-2695

Er dnr M2022/01896

Remiss av ett nationellt program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker (M2022/01896)

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet tillstyrker Naturvårdsverkets förslag i huvudsak och bedömer att det nationella programmet för ersättning till restaurering av ängs- och betesmarker, hamling, bränning samt slåtter av vissa myrmarker är positivt för det biologiska kulturarvet och kulturmiljön, samt att ersättningarna är viktiga för att bidra till att uppnå miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt och djurliv.

Riksantikvarieämbetet befarar dock att den aviserade budgeten för programmets genomförande kommer att göra det svårt att uppnå önskat resultat. Det i sin tur skulle innebära en negativ påverkan på såväl måluppfyllelse som de ambitioner som uttrycks i förslaget till EU:s förordning om restaureringar av natur (COM (2022) 304).

Bakgrund

Riksantikvarieämbetet har deltagit i Naturvårdsverkets samverkansgrupp för framtagandet av ett nationellt system för ersättning till restaurering av ängs- och betesmarker, lövtäkt, bränning och slåtter av vissa myrmarker. I samverkansgruppen diskuterades ersättningarna i stort och så småningom mer i detalj, men förslaget till förordningstext arbetades inte fram i denna grupp.

Synpunkter

Övergripande kommentarer och synpunkter

Riksantikvarieämbetet bedömer att föreslaget stöd är viktigt för att få till föreslagna åtgärder, som inte normalt omfattas av jord- och skogsbruksverksamheternas åtgärder inom ramen för deras verksamheter. Dessa åtgärder kommer inte att ske utan att det finns stöd. Myndigheten ställer sig därför bakom Naturvårdsverkets

förslag ”att marker utanför Natura 2000 ska ligga i fokus för programmets ersättningar”, trots att detta kan påverka även andra skyddade områden negativt.

Riksantikvarieämbetet ställer sig positiv till att rådgivning inför exempelvis restaurering av ängs- och betesmarker kan genomföras inom ramen för CAP:s program för kompetensutveckling om betesmarker och slåtterängar. Skälet är att det kan ge en ökad möjlighet till ett godkänt resultat av genomförd restaureringen så markerna kan övergå till CAP- stöden.

Det förslag som finns om en EU-förordning om restaureringar av natur (se COM (2022) 304) kan också sannolikt få betydelse för att få åtgärder genomförda och kräver att ett administrativt system för restaureringar av ängs- och betesmarker arbetas fram.

Riksantikvarieämbetet befarar dock att den aviserade budgeten för programmets genomförande kommer att göra det svårt att uppnå önskat resultat. För att implementera det nya stödet kommer det behövas såväl tid som ekonomiska resurser. Eftersom anslaget för åtgärder för värdefull natur samtidigt sänks, saknas det dessutom möjligheter att täcka kostnader med andra medel. Försämrade ekonomiska villkor, och att det saknas en plan för övergången av stöden från CAP, riskerar att slå hårt mot de lantbrukare som gjort investeringar i dessa miljöer. Därmed finns en betydande risk att målen för att bevara och stärka ett hävdad landskap utvecklas i negativ riktning.

Riksantikvarieämbetet föreslår följande ändringar i förordningsförslaget

Inledande bestämmelser

Förslag till ändring:

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statlig ersättning till den som utför vissa åtgärder i syfte att bevara, stärka och upprätthålla *odlingslandskapets* biologiska mångfald.

Urval och prioritering

Riksantikvarieämbetet anser att den styrande urvalsgrunden ska inkludera kulturmiljövärden. Skäl för detta är att samtliga ersättningar ges till

- kulturmiljöer, i form av myrslätter, ängs- och betesmark som ofta innehåller olika typer av landskapselement, biologiskt kulturarv (hävdgynnade arter) samt eventuella byggnader

- hamlade träd, som är ett biologiskt kulturarv

Förslag till ändring:

Hamling	Trädens natur- och <i>kulturvärden</i>
Restaureringshamling	Trädens natur- och <i>kulturvärden</i>
Restaurering	Bevarande och spridning av <i>hävdgynnade</i> och hävdgynnade hotade arter

Hamling

Riksantikvarieämbetet ställer sig positiv till att ersättning för hamling av träd och för stubbskottsbruk samt att det kan ges för träd i både ängs-, betes-, och i anslutning till åkermark eller annan mark. Detta ökar möjligheten till att få hamlade träd på "rätt" plats, både ur ett landskap- och kulturhistoriskt perspektiv och för att möjliggöra ökad spridning av arter mellan marker, landskapselement och i brynmiljöer. Det biologiska kulturarvet, buketter och hamlade träd, vittnar om den lövtäkt som bedrivits i landet, även frekvent vid myrslättermarker. Då som vinterfoder, idag möjligtvis till stödfoder under torra somrar.

Riksantikvarieämbetet anser att 12 § i förordningsförslaget bör förtydligas vad gäller rekvisitet "annan mark". Skälet för detta är att klargöra vilka träd som är berättigade till ersättning.

Restaureringshamling

Riksantikvarieämbetet ställer sig positiv till att restaureringshamling görs av träd som tidigare varit hamlade. Detta är ett viktigt biologiskt kulturarv, som vittnar om tidigare markanvändning och lövtäkt. Det är bra att en restaureringsplan tas fram och att åtgärderna kan utföras i etapper under flera år. Det minskar risken för att trädet skadas.

Naturvårdsbränning av ljunghed och gräsmark

Riksantikvarieämbetet ställer sig positiv till bränning av ljunghedar, då detta är en traditionell metod att sköta dessa marker på. Att bränna ängs- och betesmark ställer sig myndigheten mer frågande till, då markerna i första hand bör skötas med slätter respektive med betesdjur, men Riksantikvarieämbetet bedömer att bränning kan utföras vid brist av hävd.

Riksantikvarieämbetet ställer sig bakom att "*All bränning kräver noggranna förberedelser. Man behöver anlägga brandgator och vidta försiktighetsåtgärder*".

Hänsyn behöver inte bara tas till hotade arter, utan även till forn- och kulturlämningar så att lämningarna inte skadas av eldslågor och hög värme.

Myrslätter

Riksantikvarieämbetet ställer sig positiv till att myrslätter får ersättning, men anser att markslaget ska vara med i den strategiska planen. Detta eftersom resterande slättermarker finns kvar inom CAP. Myndigheten stöder även Naturvårdsverkets förslag till ettårigt stöd. Skälet till detta är att magrare myrslättermarker som domineras av starrarter och de med rörligt grundvatten, enligt uppgifter, i många fall inte har slagits varje år, då de förlorar växtkraft.

Riksantikvarieämbetet ser positivt på att *"marker som har en aktiv vattenregim i form av periodvis översilning eller dämning"* prioriteras för ersättning och att höet hässjas. Positivt är även att *"ängslador, hässjor och andra till myrslätterna knutna kulturmiljövärden ingår i arealen"*.

Restaurering av betesmarker och slätterängar

Riksantikvarieämbetet är positiva till ersättningen till restaurering av betesmarker och slätterängar. Detta är en viktig ersättning då det möjliggör att återuppta hävden av de kulturmiljöer som ängs- och betesmarker utgör med sina landskapselement och biologiska kulturarv som finns i fröbanken. Genom restaureringen kan natur- och kulturmiljövärden bevaras, stärkas och utvecklas och fortsättningsvis hävdas genom slätter respektive med betesdjur.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Joakim Malmström efter föredragning av utredaren Åsa Thorsell. Även avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa, chefsjuristen Maria Westergren, stabschefen Torsten Hökby och tf. enhetschefen Christian Runeby har varit med om den slutliga handläggningen..

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift

Kopia till:

Kulturdepartementet
m.nm.@regeringskansliet.se